

ЯКІСНА ТА КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКИ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Піроженко Тамара Олександрівна¹, Карабаєва Ірина Іванівна², Соловійова Людмила Іванівна³, Хартман Олена Юріївна⁴

¹ Член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9822-4819>

² Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4286-2103>

³ Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3584-9779>

⁴ Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3380-4836>

UDC: 37.015.311-057.87

АНОТАЦІЯ

У статті представлено узагальнений результат апробації комплексу діагностичних завдань для вивчення актуального стану розвитку дитини старшого дошкільного віку щодо її готовності до навчання в умовах реформування української школи «Чарівні перетворення» у вигляді оцінок: рівнів та балів. На основі практичного застосування з 6-7-річними дошкільниками комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» схарактеризовано якісні та кількісні показники п'яти рівнів готовності дитини до шкільного навчання. У статті докладно описаний завершальний етап діагностичної процедури оцінки вимірювань.

Результати дослідження чітко висловлені у висновках. Автори наголошують на домінанті компетентнісного підходу в розуміння змісту поняття «готовність до шкільного навчання». Показані наукові обмірковування подальшої роботи.

Ключові слова: діагностика готовності до шкільного навчання, якісна оцінка готовності, кількісна характеристика, вимірювання, нормативність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Психолого-педагогічний аналіз літератури з теми дослідження та результати спілкування з практиками показали, що існує достатня кількість робіт, в яких пропонується чимало способів визначення готовності дитини до систематичного шкільного навчання, якісних та кількісних їх характеристик. Якісні характе-

ристики представлені у різних конфігураціях від двох – готовий (не готовий) до шкільного навчання, у трьох – високий, середній, низький рівні, також представлені і наступні рівні – високий, достатній, середній, нижче середнього, низький тощо. Відповідно до рівнів надається і бальна (кількісна) оцінка означеної проблеми.

Дослідження вказаної проблематики доводять, що багато хто з авторів-упорядників посібників пропонують для використання класичні завдання в різних

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com

Copyright: © Tamara Pirozhenko, Irina Karabaeva, Liudmyla Soloviova, Olena Khartman

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

формах: ігрові завдання, тестові методики, опитувальники тощо. Представлені роботи мають різну кількість якісних характеристик, а також різняться в кількісному обчисленні. В практиці роботи з класичними методиками виникає питання зведення отриманих результатів для подальшої роботи.

Отже, постає завдання створення комплексної методики діагностики рівня сформованості психічного розвитку дитини, свідченням яких є готовність старших дошкільників до навчання в школі. Якісні та кількісні показники з оновленими, осучасненими характеристиками висвітлювали б перспективу навчання дитини з позиції компетентнісного підходу до оцінки розвитку сформованих психологічних досягнень..

***Аналіз останніх досліджень і публікацій,
в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автори.***

З огляду на наш науковий інтерес нас зацікавила Програма проведення основного дослідження якості дошкільної освіти з використанням методики ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale, розробленою Т. Гармс, Р. М.Кліффорд, Д. Краєр). Програма визначає методологічні й організаційно-технологічні засади підготовки та проведення основного дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти відповідно до показників міжнародної шкали ECERS-3, порядок визначення його результатів, форми їх узагальнення й оприлюднення. Зазначено, що методика ECERS-3 – єдиний інструмент, який вивчає весь спектр чинників у навколишньому середовищі, що впливають на розвиток дітей. Основним методом оцінювання за методикою ECERS-3 є спостереження. Докладний розгляд показав, що структуру методики ECERS-3 складають 6 підшкал, 35 параметрів, 468 індикаторів. Під час оцінювання індикаторів експерт вибирає лише один варіант: «ТАК» або «НІ», загальний бал підрахунку параметра визначається за підшкалою від 1 до 7. Загальна оцінка обчислюється як середнє значення усіх балів за кожним індикатором (за винятком будь-яких елементів, позначених як «НІ»). Вчені наголошують, що матеріали аналітичного звіту за міжнародною методикою «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ECERS-3)» - найкраща оцінка повного

спектра факторів в освітньому середовищі, які впливають на розвиток дітей. Основна увага у шкалі оцінки якості освітнього процесу зосереджена на особистісному розвитку дитини. Конструкція ECERS-3 базується на взаємозв'язку чинників, що впливають на дитину в освітньому середовищі. Підшкали ECERS-3 суголосні з тим, що всі аспекти розвитку дітей взаємопов'язані – психологічний, фізичний, когнітивний, соціальний, емоційний, а тому й потрібно оцінювати їх комплексно. (Косенчук О., Піроженко Т. 2022).

У діагностиці психологічної готовності дошкільника до систематичного навчання у школі за допомогою ігрових ситуацій визначається загальна обізнаність, вміння побудувати речення. Автори відзначають, що гра має вимірально-випробувальну спрямованість, за допомогою якої досягаються якісна і кількісна оцінка дошкільної зрілості. Дослідниками пропонується робити висновки про сформованість параметрів дошкільної зрілості на підставі не однієї якоїсь процедури, а поведінки дитини під час усієї гри. За кожне завдання дитина отримує скельце певного кольору відповідно до діагностованої якості, наприклад, жовте. Кількісне обчислення проходить таким чином: 1 «скельце» – виконав правильно, самостійно завдання; 0 – виконав завдання неправильно; 1 – за допомогу будь-яку (за кожен вид завдання) (Муліка К. 2008).

Цікавим представляється тематичний огляд літератури з теми про методи діагностики креативності дошкільників у сучасному дошкільному закладі запропонований Шелестовою Л. Вчена висловлює обмірковування, що багато дослідників виділяє творчу уяву як компонент креативності, що обумовлює спрямованість методик на діагностику цієї якості особистості. В методиці, описаній Л. Шелестовою, що складається з чотирьох діагностичних завдань на виявлення рівня сформованості у дитини реалізму уяви; вміння бачити ціле раніше частини; надситуативно-перетворювального характеру творчих рішень; здатності до експериментування. Так у завданні «Сонце в кімнаті» діагностується реалізм уяви. Під час обстеження психолог оцінює спроби дитини виправити малюнок. Обробка даних здійснюється за п'ятибальною системою: 1 бал - відсутність відповіді, неприйняття завдання («Не знаю, як виправити»), «Малюнок виправляти не потрібно»; 2

бали - формальне усунення невідповідності (стерти, зафарбувати сонечко); 3 бали - змістовне усунення невідповідності, але рішення просте (намалювати в іншому місці – «Сонечко на вулиці»); 4 бали - змістовне усунення невідповідності, але рішення складне (переробити малюнок – «Зробити зі сонечка лампу»); 5 балів - конструктивна відповідь (відокремити невідповідний елемент від інших, зберігти його в контексті певної ситуації («Малюнок намалювати», «Намалювати вікно», «Намалювати навколо сонечка рамку» тощо). Результати діагностики після виконання чотирьох завдань узагальнюються і визначається рівень сформованості творчих якостей дитини за параметрами: високий, середній, низький (Шелестова Л. 2014).

Простою у використанні є діагностика рівня розвитку уяви, описана багатьма авторами. Для визначення рівня сформованості творчої уяви старших дошкільників педагог аналізує результати домальовування дитиною геометричної фігури. Оцінювання рівня сформованості художньо-продуктивної компетенції відбувається під час аналізування малюнка дитини у бальній системі від нуля до чотирьох. На основі отриманих даних визначається тип рівня розвитку від нуля до чотирьох з чіткими показниками до кожного з типів (Кузьменко В., Карабаєва І. 2021), (Карабаєва І., Савінова Н. 2016).

Серед компонентів психологічної готовності дитини до школи науковці виокремлюють вольовий складник, який відображує актуальний стан розвитку у старшого дошкільника здатності довільно регулювати свої дії (зовнішні – рухи, внутрішні – перцептивні, мнемічні, імажинативні, пізнавальні дії), організовувати, упорядковувати та спрямовувати їх на реалізацію свідомих цілей в процесі здійснення певної діяльності. У діагностичному інструментарії оцінки вольової готовності 6-7 річної дитини до навчання у школі, представленому у наукових джерелах, дослідники виділяють якісні та кількісні показники рівнів прояву довільної регуляції.

За допомогою модифікованого дитячого варіанту тесту Б. Бурдона визначають вміння дошкільника уважно слухати і утримувати в пам'яті словесну інструкцію дорослого, зосереджуватися на завданні і послідовно його виконувати, а також продуктивність та стій-

кість уваги дитини. За результатами виконання тесту «Коректурна проба» виділяють три рівні прояву довільної регуляції дитини (високий, середній, низький) з наступними якісними характеристиками кожного рівня. Діти з високим рівнем розвитку довільної регуляції приймають словесну інструкцію дорослого і чітко дотримуються її протягом усього часу виконання завдання. Діти, що демонструють середній рівень – у своїй роботі орієнтуються не на попередню інструкцію дорослого, а на схему виконання завдання. Низький рівень виявляють діти, які не можуть прийняти завдання, роблять багато помилок вже в перші хвилини роботи, відволікаються і потребують постійного контролю з боку дорослого. Кількісний показник рівня розвиненості продуктивності та стійкості дитячої уваги визначається за формулою: $S = (0,5 * N - 2,8 * n) / t$, де S – показник продуктивності і стійкості уваги; N – кількість зображень предметів, переглянутих дитиною за час роботи; n – кількість помилок, допущених за час роботи (пропущені потрібні або закреслені непотрібні зображення); t – час роботи. Відповідно визначають п'ять рівнів розвитку: - дуже високий, показник S більше ніж 1,00 (10 балів); - високий, показник S знаходиться в межах від 0,75 до 1,00 (8-9 балів); - середній, показник S розміщується в межах від 0,50 до 0,75 (6-7 балів); - низький, показник S знаходиться в інтервалі від 0,25 до 0,50 (4-5 балів); - дуже низький, показник S знаходиться в межах від 0,00 до 0,25 (0-3 бали) (Недельська С., Акулова О. 2020).

У грі «Блюдец» із серії ігрових завдань, розроблених українськими науковцями під керівництвом В. Котирло, для дослідження вольової готовності дитини до школи визначають рівень розвитку цілеспрямованості, активності досягнення мети та подолання труднощів. За результатами виконання дитиною завдання надають якісні характеристики трьом рівням розвитку довільної регуляції. Високий рівень: дитина самостійно складає частини розрізаної картинки, при зустрічі з труднощами активно шукає рішення. Середній рівень: після декількох невдач звертається по допомогу, проте активність не знижує до кінця; потребує додаткових вказівок. Низький рівень: при перших труднощах намагається відмовитися від завдання, пасивно очікує на допомогу, мети не досягає (Соловійова Л. 2021).

Проблема готовності дітей до школи турбує педагогів в усьому світі. У праці, присвяченій декларації та програмі дій в освіті до 2030 року, йде мова про те, що для забезпечення готовності дітей до школи важливо, щоб усі діти мали доступ до якісного цілісного розвитку в молодшому віці. Наголошується на необхідності розробки більш надійної комплексної системи оцінки результатів навчання на його критичних етапах, особливо в ході та в кінці дошкільного, які відображають як когнітивні так і не когнітивні навички. Розробники наголошують, що для забезпечення готовності до школи важливо, щоб діти мали хоча б мінімальний рівень розвитку. Освітні системи повинні розроблятися з урахуванням національних умов, можливостей, рівнів розвитку, ресурсів і інфраструктури. Акцентується увага на важливості забезпечення моніторингу розвитку та навчання як на індивідуальному так і на системному рівнях.

Технічною консультативною групою розроблено набір тематичних показників. Показники спираються на п'ять критеріїв: актуальність, узгодженість із завданням, можливість регулярного збору даних по країнах, зручність у інформуванні глобальної аудиторії і можливість інтерпретації. Відмічається, що в ряді країн вже існують надійні показники, які підлягають подальшій розробці та уточненню. (Освіта 2030).

К.М. La Paro и R.C. Pianta наголошують на тому, що скринінги шкільної готовності дуже розповсюджені в США. Оцінка готовності до школи на практиці зазвичай фокусується на вимірюванні та передбаченні дитячих переднавчальних навичок та поведінки. Використовуються такі якісні показники: готовий або не готовий до шкільного навчання. (La Paro К. М., Pianta R. С. 2000).

М. Prior із співавторами відмічають, що в літературі з проблематики вимірювання шкільної готовності виділяються два класи релевантних характеристик дітей: когнітивні здатності та навички; особистісні характеристики. (Prior M., Bavin E., Ong B. 2011).

Для скринінгу рівня розвитку дітей перед вступом до школи та моніторингу шкільної готовності в Канаді використовується методика оцінки розвитку дошкільника - Early Development Instrument. Опитувальник складається зі ста чотирьох запитань, в якому оці-

нюються п'ять параметрів: фізичний розвиток; соціальні знання та компетентність; емоційне здоров'я та зрілість; мовленнєвий та когнітивний розвиток; комунікативні навички та загальні знання. (Lloyd J. E. V., Hertzman С. 2009)

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття.

Вдосконалені та ретельно підготовлені до впровадження в практику якісна та кількісна характеристики до розробленої авторами діагностики готовності дитини до шкільного навчання (Піроженко Т., Карабаєва І., Соловійова Л., Хартман О. 2022).

Авторами проведеного дослідження здійснено розробку, обґрунтування, експериментальну апробацію та перевірку комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи. Отримані результати пройшли ретельну наукову оцінку, що надало можливостей в уточненні, розширенні якісних і кількісних характеристик.

Формулювання мети або цілей статті (постановка завдання).

Обґрунтування та опис якісної та кількісної характеристик методичного інструментарію комплексної оцінки готовності дитини шестирічного віку до навчання в умовах сучасних змін та реформування системи початкової освіти.

Наукове обґрунтування методології проведеного дослідження (в тому числі, якщо дослідження має теоретичний або оглядовий характер).

В основу наших наукових розвідок покладено таке наукове підґрунтя. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження розроблена С. Максименко (1990). Методологія тестів Л. Бурлачука (2003), доведення інформативності тестів Р. Єденборо (2003). Вчення про підготовку до процедури діагностики самої особи, обладнання (С.Ф. Gore 2000).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Апробацію комплексу діагностичних завдань "Чарівні перетворення" проведено у 2021-2022 навчальному році на базі закладів дошкільної та загальної середньої освіти з 11 областей України (Київська, Житомирська, Запорізька, Херсонська, Донецька, Одеська, Дніпропетровська, Харківська, Черкаська, Хмельницька, Тернопільська) та м. Києві. Загальна кількість установ – 292. Відібрану вибіркочу сукупність склали діти віком від 5 років, 1 міс. до 7 повних років. До числа вибірки включено респондентів із дотриманням етичних норм та правил проведення психологічного дослідження. Апробатори (практичні психологи та вихователі дітей дошкільного віку) пройшли відповідний інструктаж щодо умов, особливостей, техніки проведення діагностичної взаємодії, а також способів фіксації отриманих результатів. Збір даних для подальшого кількісного і якісного аналізу здійснено за допомогою веб-пакету Google Docs Editors, зокрема Google Forms. Обчислення та узагальнення масиву даних проведено у Microsoft Office Excel.

Застосування комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» в роботі з дитиною 6-7-річного віку дає можливість визначити актуальний стан її готовності до систематичного навчання в школі. На основі зафіксованих проявів визначених показників дій дитини в процесі виконання діагностичних завдань та їх кількісного обчислення визначають один з п'яти рівнів готовності до шкільного життя, який дошкільник демонструє на момент обстеження.

Виконання дитиною першого завдання з комплексу діагностичних завдань – «Придумай гру з іграшкою» у бальному виразі оцінюється від 0 (дитина відмовилася від виконання завдання) до 27 (максимально можливий бал). Оцінювання та аналіз виконання дитиною цього завдання включає такі параметри, як вміння обирати, вміння складати розповідь; надає можливість характеризувати наявність досвіду ігрової діяльності в житті дитини, здатність до комунікації, а також наявність досвіду взаємодії з однолітками. Розподіл балів оцінки виконання даного завдання, які входять у загальну оцінку стану готовності дитини до систематичного навчання має такі діапазони: 0 – 6; 7 – 11; 12 – 16; 17 – 21; 22 – 27. В протоколі фіксації результатів зазначаються наступні позиції: якісна оцінка змісту придума-

ної гри, якісна оцінка гри з точки зору можливої рольової взаємодії, наявність/відсутність правил гри, наявність елементів словесної (творчої) уяви та загальна оцінка процесу виконання дитиною завдання.

Виконання дитиною другого завдання з комплексу діагностичних завдань – «Шлях до чарівної скриньки» у бальному виразі оцінюється від 0 (дитина відмовилася від виконання завдання) до 11 (максимально можливий бал). Оцінювання та аналіз виконання дитиною цього завдання включає такі параметри: вміння обирати, вміння оцінювати складність завдання відносно власних сил, вміння об'єктивно оцінювати результат власних зусиль, вміння орієнтуватися на площині (ліворуч, праворуч, вгору, вниз). Розподіл балів за цим завданням, а також додаються до загальної оцінки стану готовності дитини до навчання в школі має такі діапазони: 0 – 2; 3 – 4; 5 – 7; 8 – 9; 10 – 11. В протоколі фіксації результатів відмічаються: якість вибору ігрового завдання певної складності, результат виконання цього завдання – обрав завдання певної складності і впорався з ним, або не впорався. Крім того, здійснюється оцінка малюнку дитини «Шлях до чарівної скриньки».

Наступне завдання «Чарівні перетворення фігури» має лаконічний бальний вираз від 5 до 0, де 5 – це ідеальний варіант виконання, 0 – відмова дитини виконувати завдання.

Оцінка вміння дитини взаємодіяти з дорослим в освітній ситуації ґрунтується на основі проявів сформованості довільної регуляції дій дитини, які вона продемонструвала під час виконання комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення». Зокрема, схарактеризованими будуть: вміння дитини виконувати дії за зразком, за словесною інструкцією дорослого; вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі; вміння дотримуватися теми спілкування з дорослим. Розподіл балів оцінки проявів сформованості довільної регуляції дитини мають такі діапазони (від найгіршого до найкращого результату): 0 – 2; 3 – 7; 8 – 12; 13 – 17; 18 – 20, і також додаються до загальної оцінки стану готовності дитини до навчання в школі.

Для формулювання висновків щодо комплексного абриса актуального стану готовності дитини до

систематичного навчання в умовах реформування української школи та здійснення його якісної характеристики визначаємо загальну суму балів, що зафіксовані в протоколах. Рівні готовності у бальному виразі дорівнюють таким діапазнам (від «дитина до школи не готова» до «готовність до навчання в школі сформована повною мірою»): 0 – 6; 7 – 17; 16 – 31; 32 – 46; 47 – 63.

Якісна характеристика рівнів готовності дитини до шкільного навчання в умовах реформування української школи може бути описана так.

Робити висновок про те, що готовність старшого дошкільника до навчання в школі *сформована повною мірою* (63 – 47 балів) можливо, коли дитина: - виявляє бажання спілкуватися з дорослим, чітко дотримується визначеної теми та змісту взаємодії; - за пропозицією дорослого самостійно обирає іграшку, придумує з нею нову гру, розповідає про 2-3 або більше варіанти гри з іграшкою, використовує слова-дії; у вигаданій грі передбачає можливість грати разом з іншими учасниками, окреслює їх ролі; чітко і послідовно визначає правила гри з іграшкою; використовує в ній стандартні та нестандартні персонажі, ролі та дії; - під час створення художнього образу в процесі перетворення геометричної фігури малює розгорнутий сюжет з кількома об'єктами, в якому геометрична фігура виступає частиною одного з об'єктів; малюнку притаманна точність, реалістичність та яскравість зображень; - свідомо обирає складне чи середньої складності завдання та чітко й послідовно виконує його; - коригує свої дії зі зразком, інструкцією, співвідносить з ними отриманий результат; самостійно активно долає труднощі, застосовує засоби мобілізації себе, відбирає раціональні засоби досягнення мети.

Готовність старшого дошкільника до навчання в школі *достатньо сформована* (46 – 32 бали) у тому разі, коли дитина: - виявляє бажання спілкуватися з дорослим, дотримується змісту взаємодії з ним, іноді відволікається від теми, але самостійно до неї повертається; - за пропозицією дорослого самостійно обирає іграшку, однак потребує заохочення своїх подальших дій; пропонує 1-2 або більше варіантів гри з іграшкою, використовує слова-дії; у вигаданій грі передбачає можливість грати разом з іншими учасниками; самостійно визначає правила гри з іграшкою, проте розповідає їх

нечітко і непослідовно; в розповіді про гру присутні реальні та уявні учасники гри, персонажі, ролі, дії; - під час створення художнього образу перетворювану геометричну фігуру, як основу зображуваного предмета, включає в уявний сюжет; представлені на малюнку об'єкти є реалістичними, різнобарвні з переважанням яскравих та світлих тонів; - свідомо обирає завдання середньої складності та послідовно виконує його; - намагається коригувати свої дії зі зразком, інструкцією, співвідносити з ними отриманий результат; самостійно виправляє помилки; в разі утруднень звертається по допомогу після багатьох невдалих спроб, після чого продовжує активно діяти і досягає поставленої мети.

Готовність старшого дошкільника до навчання в школі *знаходиться в стадії формування* (31 – 16 балів), якщо дитина: - погоджується на спілкування з дорослим, проте відволікається від теми і змісту взаємодії, повертається до них з ініціативи дорослого; - обирає іграшку за пропозицією дорослого і за допомогою наведених запитань розповідає про гру з нею; за основу своєї гри бере знайому гру, але вносить до неї деякі зміни (нових персонажів, об'єднує сюжети); пояснює, що зазвичай не грається такою іграшкою, тому не знає, як з нею можна гратися разом з друзями; починає самостійно визначати 1-2 правила гри з іграшкою, продовжує за допомогою уточнювальних запитань дорослого - під час створення художнього образу перетворювану геометричну фігуру малює центральною частиною зображуваного предмета з різними деталями, сюжет відсутній; малюнок має перспективу, акуратний, життєрадісний; - обирає завдання навмання/поспіхом, не замислюється над оцінкою його складності; - відступає від зразка, звертається до нього у разі утруднень; уточнює інструкцію через невідповідність меті; самостійно не співвідносить з ними отриманий результат; виправляє помилки після вказування на них дорослим; робить спроби долати труднощі, потребує допомоги для мобілізації себе та відбору раціональних засобів досягнення мети, не полишає діяльність.

Готовність старшого дошкільника до навчання в школі є *умовною* (15 – 7 балів), коли дитина: - погоджується на спілкування з дорослим, проте відходить від теми і змісту взаємодії, не реагує на зауваження з боку дорослого; - обирає іграшку за пропозицією дорос-

слово і у відповідь на його запитання називає 2-3 можливі дії з іграшкою у знайомій грі; - передбачає лише особисту участь у грі, без інших учасників; відзначає наявність у грі з іграшкою правил, проте розкриває їх зміст за допомогою уточнювальних та навідних запитань дорослого; - під час створення художнього образу перетворювану геометричну фігуру малює у вигляді схематичного спрощеного контурного зображення; малюнок тьмянний, блідий, або навпаки, занадто яскравий; - обирає завдання навмання/поспіхом, не замислюється над оцінкою його складності; - дії не відповідають зразку, інструкції; самостійно не співвідносить з ними отриманий результат; помилок не бачить і не виправляє; звертається по допомогу після декількох невдалих спроб, потребує суттєвої допомоги від дорослого для мобілізації себе та відбору раціональних засобів досягнення мети, без його підтримки не може самостійно діяти.

Говорити про те, що *дитина до школи не готова* (6 – 0 балів) є підстави, коли вона: - за пропозицією дорослого обирає іграшку, називає її, констатує, що нею граються, не розкриваючи змісту самої гри; або ж зовсім не може пояснити, як гратися з іграшкою; не визначає жодної ролі у грі; або ж оцінює іграшку як нецікаву для гри; після запитання дорослого про наявність у грі з іграшкою правил з його допомогою називає декілька з них; або ж не розуміє значення правил та відмовляється їх називати; - під час створення художнього образу не завершує перетворення геометричної фігури, малює окремі лінії, незакінчені форми, ізольовані частини предметів; малюнок із примітивною зображувальністю, важко впізнаваний, монотонний або надмірно яскравий; - обирає завдання навмання/поспіхом, не замислюється над оцінкою його складності; - відмовляється від діяльності за зразком, інструкцією, перших труднощах, від спілкування з дорослим невдовзі від його початку за необхідності дотримуватися теми і змісту взаємодії; або ж відмовляється від діяльності одразу без спроб.

Висновки з даного дослідження.

Узагальнений результат комплексу діагностичних завдань представлено у вигляді оцінок: рівнів і балів. Вони відображують певний ступінь розвиненості у

старшого дошкільника важливих характеристик особистісного розвитку, зокрема емоційно-ціннісних, пізнавальних, регулятивних, творчих характеристик з врахуванням провідного для дошкільного віку досвіду ігрової діяльності, які визначають сформованість наскрізних вмінь та навичок, що лежать в основі ключових компетентностей майбутнього школяра.

На основі практичного застосування з 6-7-річними дошкільниками комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» виокремлено і змістовно репрезентовано якісні та кількісні показники п'яти рівнів готовності дитини до шкільного навчання:

Якісні характеристики об'єднують показники емоційно-ціннісного відношення до пізнавальних ситуацій, здатності до взаємодії з однолітками та дорослими та регуляції своїх дій і, в цілому свідчать про готовність дитини до шкільного навчання в такий узагальнюючий спосіб: 1 - готовність дитини до навчання в школі сформована повною мірою; 2 - готовність дитини до навчання в школі достатньо сформована; 3 - готовність дитини до навчання в школі знаходиться в стадії формування; 4 - готовність дитини до навчання в школі є умовною; 5 - дитина до школи не готова.

Кількісні характеристики готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання представлені сумою загальної кількості балів де:

47 – 63 бали – готовність дитини до навчання в школі *сформована повною мірою*;

32- 46 балів – готовність дитини до навчання в школі *достатньо сформована*;

16 - 31 бал – готовність дитини до навчання в школі *знаходиться в стадії формування*;

7- 15 балів – готовність дитини до навчання в школі *є умовною*;

0 – 6 балів *дитина до школи не готова*.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розроблена кількісна та якісна характеристики готовності дітей до шкільного навчання та отримані на їх основі результати спонукають на подальші наукові обґрунтування освітніх, виховних та розвивальних впливів, адекватних відповідно визначеному рівню сформованої готовності дитини до систематичного шкільного навчання, що, в цілому сприятиме її розвитку та

References :

- Kosenchuk, O., Pirozhenko, T., (2022) Otsiniuvannia yakosti osvitnoho protsesu v zakladakh doshkilnoi osvity za shkaloiu ECERS - 3: analyticalnyi zvit za rezultatamy osnovnoho etapu polovoho doslidzhenia [Assessment of the Quality of the Educational Process in Preschool Education Institutions According to the ECERS - 3 Scale: an Analytical Report Based on the Results of the Main Stage of Field Research] Ukrainskyi instytut rozvytku osvity.
- Mulika, K. (2008) Psykholohichna hotovnist shestyrichnoi dytyny do shkoly [The psychological readiness of a six-year-old child for school]. Poltava, POIPPO.
- Shelestova, L. (2014) Metody diahnozyky kreatyvnosti doshkilnykiv u suchasnomu doshkilnomu zakladi. [Methods of diagnosing the creativity of preschoolers in a modern kindergarten]. Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti № 11 (30) /11, s. 38-43.
- Kuzmenko, V., Karabaeva, I. (2021) Rozvitok tvorchoyi uyavi starshih doshkilnykiv yak skladovoyi psihologichnoyi gotovnosti do navchannya u noviy ukrayinskiy shkoli [Development of creative imagination of senior preschoolers as a component of psychological readiness to study in the new Ukrainian school] Psihologichni chasopis: naukoviy zhurnal, Tom 7. Vip. 4. Kiyiv, C 88-99 /<https://doi.org/10.31108/1.7.3.7>
- Karabaeva, I.I. Savinova, N.V. (2016) Monitorynh yakosti doshkilnoi osvity: kvalimetrychnyi pidkhd do otsinky rozvytku dytyny: [Monitoring of the Quality of Preschool Education: a Qualitative Approach to the Assessment of Child Development: Methodological Recommendations] metodychni rekomendatsii, Kiyiv: TOV «MTsFER, Ukraine», S. 56 – 61.
- Nedelska, S.M, Akulova, O.Yu, Shumna, T.Ye. (2020) Attention as the basic component of cognitive functions of the brain and its features in children with bronchial asthma. [Attention as a basic component of cognitive functions of the brain and its features in children with bronchial asthma]. *Zaporozhye medical journal*, 22(2), 215-219. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zmzh_22_2_13
- Soloviova, L.I. (2021). Regulyativnyi komponent diyalnosti u skladi kriteriyiv kompleksnoyi otsinky gotovnosti ditini do shklnogo zhittya. [Regulatory component of the activity as part of the criteria for a comprehensive assessment of the child's readiness for school life] *Pedagogichna osvita: teoriya i praktika. Psihologiya. Pedagogika*, 36 (2), 99–104. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.3614>. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728782>
- Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>
- La Paro, K.M., Pianta, R.C. (2000) Predicting Children's Competence in the Early School Years: A Meta-Analytic Review of Educational Research. Vol. 0. № 4. P. 443-484
- Lloyd, J.E.V., Hertzman, C. (2009) From Kindergarten readiness to fourthgrade assessment: Longitudinal analysis with linked population data, *Social Science & Medicine*. Vol. 68. P. 111-123
- Prior, M., Bavin, E., Ong, B. (2011) Predictors of school readiness in five to six--year--old children from an Australian longitudinal community sample *Educational Psychology*. Vol. 31. № 1. P. 3-16.
- Pirozhenko, T., Karabaeva, I., Soloviova, L., Khartman, O. (2022) Vyvchennia hotovnosti ditei starshoho doshkilnoho viku do systematychnoho navchannya v umovakh reformuvannia ukrainskoi shkoly. Psykholohichni chasopys.[Study of the readiness of older preschool children for systematic education in the conditions of reforming the Ukrainian school]. *Psychological journal*, 8(2), 18-32. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.2>

Піроженко Тамара Олександрівна

Член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України м. Київ (Україна)

Карабаєва Ірина Іванівна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України м. Київ (Україна)

Соловійова Людмила Іванівна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України м. Київ (Україна)

Хартман Олена Юрївна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України м. Київ (Україна)

ЯКІСНА ТА КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКИ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

АНОТАЦІЯ

Наукові обміркування надали можливість дійти висновку про те, що завершальним етапом діагностичної процедури є оцінка вимірювань. Тому у статті представлено узагальнений результат комплексу діагностичних завдань у вигляді оцінок: рівнів і балів. Вони відображують певний ступінь розвиненості у старшого дошкільника важливих компонентів особистісного розвитку і діяльності: емоційно-ціннісного, пізнавального, регулятивного, творчого, ігрового – наскрізних вмінь та навичок, що лежать в основі ключових компетентностей майбутнього школяра.

На основі практичного застосування з 6-7-річними дошкільниками комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» схарактеризовано якісні та кількісні показники п'яти рівнів готовності дитини до шкільного навчання:

Якісними та кількісними показниками готовності дитини до шкільного навчання виступають: 1 рівень - готовність дитини до навчання в школі сформована повною мірою (63 – 47 балів); 2- готовність дитини до навчання в школі достатньо сформована (46 – 32 балів) ; 3- готовність дитини до навчання в школі знаходиться в стадії формування (31 – 16 балів); 4- готовність дитини до навчання в школі є умовною (15 – 7 балів); 5- дитина до школи не готова (6 – 0 балів).

У подальшому планується піддати науковій оцінці освітні, виховні та розвивальні впливи на дошкільника з боку дорослих у питанні підготовки дошкільників до навчання в школі з подальшим впровадженням розробок в практику роботи з дітьми.

Ключові слова: діагностика готовності до шкільного навчання, якісна оцінка готовності, кількісна характеристика, вимірювання, нормативність.

Tamara Pirozhenko

DSC (Psychology), Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Head of the Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, NAES of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Irina Karabaeva

Ph.D. (Psychology), Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, NAES of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Liudmyla Soloviova

Ph.D. (Psychology), Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, NAES of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Olena Khartman

Ph.D. (Psychology), Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, NAES of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

QUALITATIVE AND QUANTITATIVE CHARACTERISTICS OF THE READINESS OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN TO STUDY AT SCHOOL

ABSTRACT

Scientific considerations made it possible to conclude that the final stage of the diagnostic procedure is the

assessment of measurements. Therefore, the article presents the generalized result of a set of diagnostic tasks in the form of assessments: levels and scores. They reflect a certain degree of development in older preschoolers of important components of personal development and activity: emotional-valuable, cognitive, regulatory, creative, and playful while end-to-end abilities and skills that underlie the key competencies of future school studying. Based on the practical application with 6-7-year-old preschoolers of the set of diagnostic tasks "Magic Transformations", the qualitative and quantitative indicators of five levels of the child's readiness for start to study at primary school were characterized.

Qualitative and quantitative indicators of a child's readiness to study at primary school are described as. The child's readiness for schooling is fully developed (63 – 47 points). The readiness of the child to study at school is sufficiently developed (46 – 32 points). The child's readiness to study at school is in the formative stage (31 – 16 points). The readiness of the child to study at school is conditional (15 – 7 points). The child is not ready for school (6 – 0 points).

In the future, it is planned to subject a scientific assessment of the educational, educational, and developmental influences on preschoolers from the side of adults in the matter of preparing preschoolers for studying at school, with further implementation of developments in the practice of working with children.

Keywords: diagnostics of readiness for study at primary school, qualitative assessment of readiness, quantitative characteristics, measurement, normativity.

How to cite (як цитувати):

Pirozhenko, T., & Karabaeva, I., & Soloviova, L., & Khartman, O. (2023). QUALITATIVE AND QUANTITATIVE CHARACTERISTICS OF THE READINESS OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN TO STUDY AT SCHOOL. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 9 (1), 41-49. <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.4> [in Ukrainian]

Дата отримання статті: 03.12.2022

Дата рекомендації до друку: 10.01.2023

Дата оприлюднення: 30.01.2023